

Klaudy K. 2022. A párhuzamos szerkesztés kohéziós szerepének megőrzése emberi és gépi fordításokban. In: Nagy Sándor István (szerk.) *A nyelv mint lelkünk tükré. Szavak, szövegek, gondolatok*. Budapest: MTA Modern Filológiai Társaság.142–153.

A párhuzamos szerkesztés kohéziós szerepének megőrzése emberi és gépi fordításokban

KLAUDY KINGA

professzor emeritus, ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszék

Preserving the cohesion role of parallel structures in human and machine translations

Abstract: The parallel structures and the lexical repetition play a major role in creating textual cohesion. These cohesion tools of the source texts often overlooked by translators. The study examines the strategies used to reproduce the cohesive role of parallel structures and lexical repetition by 17 human translators and 2 machine translation programs in the text of *Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication*.

Keywords: parallel structures, lexical repetition, text cohesion, human and machine translation

1. Az előzmények

Ez a tanulmány folytatása a Modern Filológiai Társaság korábbi kötetében megjelent *A párhuzamos szerkesztés megőrzése a fordításban mint kohézióteremtő eszköz* című tanulmányomnak (Klaudy 2021), amelyben azt vizsgáltam, hogy egy önkéntes fordító és egy önkéntes lektor hogyan ismeri fel fokozatosan a párhuzamos szerkezetek szerepét a szövegkohézió megteremtésében. A szövegkohéziót a szövegtanban szokásos értelemben használom: a mondatok közötti nyílt, felszíni lexikai vagy szintaktikai összefüggést értem rajta, amely biztosítja a mondatok szöveggé szerveződését. A szakirodalomban a szöveg kohéziós eszközei között elsősorban a referencia, a helyettesítés, a kihagyás és a kötőszók, valamint a lexikai ismétlés szerepel (Halliday & Hasan 1974, Károly 207, 2014), a párhuzamos szerkesztésről ritkábban esik szó.

A vizsgált szöveg egyoldalú (2500 leütéses) angol nyelvű felhívás a tudományos kutatások soknyelvűségének védelmére, a nemzeti nyelven folyó tudományos

kutatások támogatására és nemzetközi terjesztésére. A felhívást Finnországban fogalmazták meg, a címe *Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication* (<https://www.helsinki-initiative.org>). Most már magyar nyelven is elérhető az interneten *Helsinki Kezdeményezés a Többnyelvű Tudományos Kommunikációért* címen (#InAllLanguages). A továbbiakban Helsinki Kezdeményezés címen fogunk rá hivatkozni, Bár a magyar nyelvben a címeknek csak az első szavát írjuk nagy kezdőbetűvel, de mivel így került fel az internetre, ezen már nem tudunk segíteni.

Ennek a fordításnak keletkezését írtam le az előző cikkben (Klaudy 2021), ahogy az a fordító és a lektor együttműködése eredményeképpen létrejött. Mivel érdekelt, hogy általában a fordítók mennyire tudatosítják a párhuzamos szerkezetek kohéziós szerepét, megkértem doktorandusz hallgatóimat, hogy kutatási célból fordítsák le nekem a szöveget. Tizenhét fordítást kaptam vissza a hallgatóktól, akiknek ezúton mondok köszönetet. Természetesen nem név szerint, hanem sorszámmal fogok hivatkozni a fordítókra. A fordítók az ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Programjának aktív és végzett hallgatói voltak, akik általában különböző nyelvszakokon végeztek, de mindegyiknek jó az angol nyelvtudása, mert ebben a doktori programban az angol nyelv ismerete a bekerülés egyik feltétele. Többen közülük rendszeresen vállalnak fordítói feladatokat, de nem ebből élnek, tehát nem tarthatók hivatásos fordítóknak. Előre bocsátom, hogy megértési nehézséget a szöveg egyik fordítónak sem jelentett, félrefordítás egyik szövegben sem volt, kizárólag a magyar nyelvi megformálás különbségeit fogom vizsgálni. A hallgatói fordítások vizsgálata után fogom megnézni, hogy a Google fordító és a DeepL hogyan birkózott meg a feladattal.

2. Párhuzamos szerkesztés a fő ajánlásokban

Ahhoz, hogy a fordítói megoldásokat mérlegelni tudjuk, ismernünk kell a teljes eredeti angol szöveget. A végső magyar fordítás akár korábbi cikkünkben (Klaudy 2021: 279–280), akár az interneten megtalálható (ld. források jegyzéke).

Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication

Research is international. That's the way we like it! Multilingualism keeps locally relevant research alive. Protect it! Disseminating research results in your own language creates impact. Endorse it! It is vital to interact with society and share knowledge beyond academia. Promote it! Infrastructure of scholarly communication in national languages is fragile. Don't lose it!

The signatories of the Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication support the following recommendations to be adopted by policy-makers, leaders, universities, research institutions, research funders, libraries, and researchers.

1. Support dissemination of research results for the full benefit of the society.

- Make sure researchers are merited for disseminating research results beyond academia and for interacting with heritage, culture, and society.
- Make sure equal access to researched knowledge is provided in a variety of languages.

2. Protect national infrastructures for publishing locally relevant research.

- Make sure not-for-profit journals and book publishers have both sufficient resources and the support needed to maintain high standards of quality control and research integrity.
- Make sure national journals and book publishers are safeguarded in their transition to open access.

3. Promote language diversity in research assessment, evaluation, and funding systems.

- Make sure that in the process of expert-based evaluation, high quality research is valued regardless of the publishing language or publication channel.
- Make sure that when metrics-based systems are utilized, journal and book publications in all languages are adequately taken into account.

Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication has been prepared by the Federation of Finnish Learned Societies (TSV), the Committee for Public Information (TJNK), the Finnish Association for Scholarly Publishing, Universities Norway (UHR) and the COST Action "European Network for Research Evaluation in the Social Sciences and the Humanities" (ENRESSH).

"In all languages" campaign is a wake-up call for policy-makers, leaders, universities, research institutions, research funders, libraries, and researchers to promote multilingualism in scholarly communication. Participate by posting in Twitter or Facebook a statement or video of your or your colleagues' support for multilingualism in scholarly communication, of course #InAllLanguages.

Mint látjuk a szerző vagy a szerzők (a Helsinki Kezdeményezésnek nincs megnevezve a szerzője) három helyen is élnek a párhuzamos szerkesztés eszközével: a három fő ajánlásban, a három ajánlás hat alpontjában, és a bevezető rész felszólító mondataiban. A három fő ajánlásban csak grammatikai párhuzamot találunk (*Support...*, *Protect...*, *Promote*), az alpontokban grammatikai és lexikai ismétlés is van, az alpontok szó szerint egyformán kezdődnek (*Make sure...*). A bevezető rész párhuzamos szerkezeteinek pedig egy híján egyforma a szintaktikai megformálása: rövid, szinte pattogó felszólító mondatok.

A felszólító funkció a szöveg lényegéhez tartozik, mint említettük a tudományos kutatás soknyelvűségének megőrzésére szólít fel szöveg, ajánlásokat fogalmaz meg, hogy a tudományos kommunikációban résztvevő döntéshozóknak, egyetemeknek, kiadóknak mit kellene tenni e cél érdekében, és felszólítja az olvasókat, hogy

minél többen írják alá a dokumentumban felsorolt ajánlásokat. A felsorolásokban a párhuzamos szerkesztés eszközével él, amely szemmel látható és nyilvánvaló kohéziós eszköz, megkönnyíti a szövegösszefüggés megértését.

Nézzük meg először, hogy a párhuzamos szerkesztés mennyire valósul meg az angol eredeti szöveg három fő ajánlásának magyar fordításában? A 17 magyar fordításban nincs két egyforma megoldás, de csoportosítani lehet a megoldásokat abból a szempontból, hogy megőrzik-e a párhuzamos szerkesztést, akár felszólító móddal, akár nominális szerkezettel, vagy mind a három ajánlást más szintaktikai formában adják vissza.

Először ezekre a vegyes megoldásokra hozunk példákat, melyekben a fordító nem figyelt fel arra, hogy az eredeti szöveg fő ajánlásai azonos szintaktikai szerkezetűek.

(1) Vegyes megoldás különböző igés szerkezetekkel:

- A tudományos eredmények közzétételét a teljes társadalom érdekében *támogatni kell*.
- A helyi kutatási eredmények publikálásában részt vevő hazai létesítményeket *fenn kell tartani*.
- A nyelvi sokszínűséget a kutatások értékelésében, minőségbiztosításában és finanszírozási rendszerükben is *támogassuk!* (F2)

(2) Vegyes megoldás -ás-és végű főnevekkel és főnévi igenévvel:

- A kutatási eredmények terjesztésének *támogatása* a társadalom széleskörű javára érdekében
- A nemzeti hálózatok *megvédelme* annak érdekében, hogy helyileg lényeges kutatások jelenhessenek meg.
- A kutatás elbírálásában, értékelésben és finanszírozási rendszerében is *előmozdítani* a nyelvi sokféleséget (F3)

Az (1) és (2) példában nincs párhuzamos szerkesztés, és a fő üzenetet tartalmazó ige vagy nominális szerkezetben van, vagy hátra csúszik a mondat végére, tehát nem teljesítik sem a párhuzamos szerkesztés szövegszervező funkcióját, sem a felszólító módú igék cselekvésre buzdító funkcióját.

A (3) példában a fordító megpróbálja megőrizni a párhuzamos szerkesztést, de a felszólító mód helyett igéből képzett -ás -és végződésű főnevet használ, amely valahol a mondat közepén nominális szerkezetbe beágyazva a legkevésbé sem őrzi meg a felhívó funkciót. Ezt a megoldást három fordító alkalmazza: *támogatása, védelme előmozdítása* (F4), *támogatása, védelme, támogatása* (F5). A következőket nominális megoldást érzékelteti a (3) példa, ami azt is szemlélteti, hogy főnevekkel nehéz párhuzamosan szerkeszteni a bővíthetőségi különbségek miatt:

(3) Vegyes megoldás különböző pozíciójú főnévi szerkezetekkel:

- A kutatási eredmények széles körben való terjesztésének *támogatása* az egész társadalom javára.
- A nemzeti infrastruktúra *védelme* a helyi érdekeltségű kutatások publikálása érdekében.
- A nyelvi sokszínűség *támogatása* a kutatások megítélésében, kiértékelésében és a finanszírozási rendszerekben. (F17)

És most jöjjenek az igés megoldások, melyek a fő ajánlások elején állnak, tehát a párhuzamos szerkesztést is megőrzik, és a felhívó funkció sem sérül, legfeljebb az változik, hogy kit szólítunk fel: magunkat (többes szám első személy), vagy mást (egyes szám második személy, és harmadik személy), vagy másokat (többes szám harmadik személy). Itt már csak a három fő ajánlás fordításának igéit fogjuk felsorolni:

(4) Igés szerkezet, felszólító mód, többes szám első személy:

- Támogassuk ... Védjük... Ösztönözzük...F1)
- Támogassuk..., Őrizzük meg..., Mozdítsuk elő... (F10)
- Támogassuk..., Őrizzük meg..., Támogassuk... (F12)
- Tegyük elérhetővé..., Támogassuk..., Álljunk ki... (F11)

(5) Igés szerkezet, felszólító mód, egyes szám második személy:

- Támogasd, ..., Vedd meg..., Népszerűsítsd... (F 13)
- Támogasd..., Vedd meg..., Támogasd ... (F16)

(6) Igés szerkezet, felszólító mód, egyes szám harmadik személy:

- Támogassa...,Biztosítson védelmet..., Támogassa... (F6)
- Támogassa..., Védelmezze..., Támogassa... (F 14)

(7) Igés szerkezet, felszólító mód, többes szám harmadik személy:

- Támogassák..., Védjék meg...,Támogassák... (F9)
- Támogassák... Védelmezzék..., Támogassák... (F 15)

A (4)–(7) példák mindegyikében egyaránt megvalósul a párhuzamos szerkesztés, legfeljebb a személyes bevonódás mértéke különbözik. Itt azonban nem kell fordítói állásfoglalásra gyanakodnunk, mert a három fő ajánlás szintaktikai szerkezete nagymértékben függ a felsorolást bevezető mondat tartalmától és szintaktikai megoldásától. Tehát megint egy kohéziós eszközről van szó, a referenciáról. Az előző mondatból derül ki ugyanis, hogy kitől várjuk mindezt. És mindhárom ajánlásnak arra kellene visszautalnia. Volt azonban olyan fordító, aki egyáltalán nem gondolt arra, hogy a felsorolásnak össze kell függenie a felsorolást bevezető mondattal.

(8) A bevezető mondat többes számú, a felsorolás egyes számban van:

- A Helsinki Kezdeményezés aláírói a következő ajánlások elfogadását kérik a *politikai döntéshozóktól, vezetőktől, egyetemektől, kutatóintézetektől, kutatásfinanszírozóktól, könyvtáraktól és kutatóktól*:
- *Támogassa* a kutatási eredmények terjesztését a társadalom egészének érdekében.
- *Biztosítson védelmet* a nemzeti infrastruktúrák számára a helyileg releváns kutatások közzététele érdekében.
- *Támogassa* a nyelvi sokféleséget a kutatások felmérésében, értékelésében és finanszírozási rendszerében. (F6)

Viszonylag függetleníti magát az előzményektől a főnévi igeneves megoldás, de az a fordító, aki ezt használta, a felhívás különböző helyein használta a főnévi igenevet, tehát a párhuzamos szerkesztést nem valósította meg, bár a főnévi igenév esetében a felhívó funkció kétségtelenül megvalósul:

(9) Főnévi igenév különböző pozíciókban:

- A kutatási eredményeket úgy *kell megosztani*, hogy azok teljes mértékben a társadalom javára válhassanak.
- *Védeni kell* a nemzeti infrastruktúrát, amely elősegíti a helyi jelentőségű kutatások publikációját.
- A kutatások értékelése és finanszírozása során *támogatni kell* a nyelvi sokszínűséget. (F7)

Összefoglalva a Helsinki Kezdeményezés három ajánlásának fordítását, a fordítók többsége (17/10) érzékelte a párhuzamos szerkesztés fontosságát a kohézió megteremtésében és a felszólító módú igés megoldások prioritását a felhívó funkció megvalósításában.

3.Párhuzamos szerkesztés az ajánlások alpontjaiban

Ha megnézzük az angol szöveget, látjuk, hogy a három ajánlás hat alpontjában nemcsak szintaktikai párhuzam valósul meg, hanem lexikai ismétlődés is. Mindegyik alpont úgy kezdődik, hogy *Make sure...* Itt azt részletezik a kezdeményezés szerzői, hogy mit kell tenni a három fő ajánlás megvalósítása érdekében. A forrásnyelvi szöveg értékelése nem célunk, de tipikusan eurozsargonban írt angol szövegről van szó a *Make sure...* szerkezete még az angol stílusellenőrző is aláhúzza. Ez azonban nem menti fel a fordítót attól, hogy ő is párhuzamos szerkezeteket alkalmazzon, noha a *Biztosítani kell...*a magyarban is éppen olyan papírízű megoldás, ezért többen próbálkoztak más megoldásokkal.

Az alpontok fordítását a 17 fordító 17 féle módon valósította meg. Itt megint háromféle megoldással találkozunk: első, a vegyes megoldás, amikor sem a szintaktikai párhuzam sem a lexikai ismétlés nem valósul meg, a második, amikor csak a szintaktikai szerkezet párhuzamosságát őrzi meg a fordító, a harmadik, a kívánatos megoldás, amikor a szintaktikai szerkezet párhuzamosságát és a lexikai ismétlést is megőrzi a fordító. Kezdjük az első esettel. Terjedelmi korlátok miatt csak az alpontok elejét idézzük:

(10) Vegyes megoldás:

- Az eredményeket széles körben publikáló...
- Az új ismereteket számos nyelven...
- A nonprofit folyóiratok és kiadók számára ...
- Segíteni kell...
- Biztosítani kell...
- Elengedhetetlen, hogy... (F2)

Itt nyilvánvaló, hogy a fordítónak eszébe sem jutott, hogy a szintaktikai párhuzamosságnak és a lexikai ismétlésnek bármi szerepe lehet a tartalom visszaadásában. Ugyanez a helyzet az (F10), az (F15), és az (F17) esetében.

A következő példákban csak -ás-és végű igéből képzett főneveket használ a fordító, melyek belesüllyednek a nominális szerkezetekbe és elsikkad a felhívó funkció. A nominális szerkezetekkel a párhuzamosságot sem lehet megvalósítani a balra álló bővítmények különböző hosszúsága miatt.

(11) Főnévi szerkezetek különböző pozícióban:

- A kutatók *támogatása* abban, hogy

- A kutatás tárgyát képező tudáshoz való egyenlő, többnyelvű hozzáférés *biztosítása*.
- Megfelelő erőforrások és a szükséges *támogatás* integritás fenntartása érdekében.
- A nemzeti folyóiratok és könyvkiadók megfelelő *védelme*
- Annak *biztosítása*, hogy ...
- Annak *biztosítása*, hogy ...(F5)

A most következő igés megoldások megőrzik ugyan a párhuzamos szerkesztést, mindegyik felszólító módban van, de a lexikai ismétlést nem adják vissza. A hat pontban különböző igéket használnak, zárójelben megadjuk melyiket hányszor:

(12) Igés megoldások különböző igékkel:

- Gondoskodjunk róla...(1x), Biztosítsuk... (5x) (F1)
- Biztosítsa...(2x), Gondoskodjon... (4x) (F4)
- Győződjenek meg arról... (4x), Legyen arra gondjuk... (2x) (F9)
- Győződj meg arról... (4x), Gondoskodj arról...(2x) (F 13)

És végül következzenek azok a példák, ahol az ajánlásoknak mind a hat alpontját párhuzamos szerkesztéssel oldották meg a fordítók, és a lexikai ismétlést is megőrizték:

(13) Igés megoldások azonos igékkel:

- Gondoskodjon arról... (6x) (F6)
- Biztosítani kell... (6x) (F 8)
- Gondoskodjunk arról, hogy... (6x) (F11)
- Biztosítsuk, hogy... (6x) (F12)
- Biztosítsa, hogy... (6x) (F 14)
- Járulj hozzá, hogy... (6x) (F 16)

Összefoglalva, az ajánlások alpontjainak fordításakor a 17 fordítóból csak hat gondolt arra, hogy az angol eredetiben található szintaktikai párhuzamot és lexikai ismétlést visszaadja. Nyilvánvaló, hogy nem észlelték ennek a nyelvi eszköznek a

jelentőségét, vagy nem is gondoltak arra, hogy a párhuzamos szerkesztésnek és a lexikai ismétlésnek szövegszervező és felhívó funkciója van.

4. Párhuzamos szerkesztés az első bekezdésben

Mint említettük figyelemfelkeltő és cselekvésre buzdító szövegről van szó. Ezt szem előtt tartva a szerző (vagy szerzők) az első bekezdést úgy építették fel, hogy minden leíró mondat után, egy rövid felkiáltó mondat következik, még felkiáltó jelet is tettek mindegyik után, ami az angol nyelvben ritka.

(14) Rövid felszólító mondatok az angolban:

- That is the way we like it!
- Protect it!
- Endorse it!
- Promote it!
- Don't lose it!

Ezeket a rövid felkiáltó mondatokat azért nehéz visszaadni, mert az angol eredetiben az *it* névmás visszautal az előző mondat tartalmára, de a magyarban viszont a névmásos visszautalás ügyetlen megoldásnak tűnik (vö: *Védd őt** vagy *Védd azt**). De sokszor elhagyni sem lehet, ezért az angol *it* névmást a magyarban általában kifejtjük. Ha pedig kifejtjük, akkor megszűnik a bekezdés ritmusa, a hosszú és rövid mondatok váltakozása. Tehát két egyaránt kedvezőtlen fordítási lehetőség között lehet választani. Az előző cikkemben (Klaudy 2021: 277–278) bemutattam mindkét megoldást. Az első fordítóé volt a pattogó, rövid mondatos megoldás, a lektoré a gördülékenyebb kifejtettebb megoldás, ami végül az internetre is felkerült. Most nézzük meg, a 17 fordítóból, ki melyiket választotta. A rövid felkiáltó mondatokat a 17-ből kilenc fordító próbálta megtartani, több kevesebb sikerrel. Kevésbé sikerültek a mutatónévmást megtartó mondatok.

(14a) Rövid mondatos megoldás a névmások megtartásával

- A tudományos élet nem ismer határokat, és *pont ez benne a jó!* A soknyelvűségnek köszönhetően a nemzeti kutatási eredmények is még sokáig ismertek lesznek. *Ezt meg kell tartani!* Az anyanyelven publikált kutatási eredményekkel hatást lehet elérni. *Ezt támogatni kell!* Elengedhetetlen a társadalommal való kommunikáció, és hogy a tudás a tudományos életen kívül esőkhöz is eljusson. *Ezt szorgalmazni kell!* A nemzeti nyelvű tudományos kommunikáció törekeny. *Ezt óvni kell!* (F6)

(14b) Rövid mondatos megoldás a névmások megtartása nélkül

- A kutatás nemzetközi – *mi így szeretjük!* A többnyelvűség segít a helyileg releváns kutatásokat életben tartani. *Védjük meg!* A kutatási eredmények saját nyelven történő publikálása jelentős hatást képes kiváltani. *Támogassuk!* Létfontosságú a társadalommal való kommunikáció és a tudás megosztása a tudományos világon kívül is. *Segítsük elő!* A nemzeti nyelveken folytatott kommunikáció infrastruktúrája törekeny. *Ne veszítsük el!* (F5)

A legnagyobb gyakorlattal rendelkező fordító úgy oldotta meg ezt a dilemmát, hogy megmaradtak a rövid felkiáltások, de nem külön mondatban.

(14c) A rövid felszólító mondatok önállóságának megszüntetése

- A kutatás nemzetközi – *ilyenek szeretjük.* A többnyelvűség lehetővé teszi a jelentős nemzeti kutatások folytatását – *pártoljuk!* A kutatási eredmények anyanyelven való ismertetése hatást gyakorol – *támogassuk!* Különösen fontos a társadalommal folytatott párbeszéd és a tudás népszerűsítése az akadémia berkein kívül is – *szorgalmazzuk!* A tudományos kommunikáció eszközei eleve hézagosak a nemzeti nyelveken – *tartsuk meg őket!* (F11)

Összefoglalva, ebben az esetben a 17 fordító mindegyike felismerte a párhuzamosan szerkesztett felkiáltó mondatok szerepét a szövegkohézió megteremtésében, de nem mindegyik tudta a fordításban megoldani azt, hogy a felkiáltó mondatok szintaktikai szerkezetük révén szervesen illeszkedjenek a megelőző mondatokhoz. A jobb illeszkedés érdekében négyen választották a kifejtettebb megoldásokat (F 10,11,14,16). Igaz, hogy ők megszüntették az ostorpatogtatás szerű felszólító mondatok önállóságát, de gördülékenyebbé tették a szöveget.

5. Párhuzamos szerkesztés a gépi fordításban

A 17 emberi fordítás 2021 márciusában készült, a gépi fordítás 2021 decemberében. A dátum azért fontos mivel a gépi fordítás minősége egyre javul. Esetünkben a két gépi fordítói program a Google fordító és a Deep L nagyszerűen teljesített. Majdnem tökéletes fordítást hoztak létre. Ez nem meglepő, hiszen ilyen EU-zsargonban fogalmazott szövegekre alkalmasak a leginkább. Köztudott, hogy gépi fordítás eredményei nagymértékben függenek a nyelvpártól, a fordítási iránytól és a szövegtípustól. Könnyűzenei dalszövegeket például nagyszerűen fordít a Google fordító franciáról angolra, de magyarra siralmasan. De angolról magyarra is jó eredményt nyújt olyan szövegek esetében, amelyekben sok a panelszerű előregyártott elem. És ez éppen ilyen szöveg.

A párhuzamos szerkesztés megőrzésében a gépek nem követtek el több hibát mint az emberi fordítók. Kezdjük az első bekezdéssel, amit az imént elemeztünk emberi

fordításban. Az első bekezdés hat felszólító mondatát rövid felszólító mondatokkal fordították azzal a különbséggel, hogy a Google általában (öt helyen) tegezi az olvasókat a DeepL általában (három helyen) magázza

(14d) A rövid felszólító mondatok megőrzése öt tegezéssel:

- A kutatás nemzetközi. *Így szeretjük!* A többnyelvűség életben tartja a helyileg releváns kutatásokat. *Védd meg!* A kutatási eredmények saját nyelven történő terjesztése hatást gyakorol. *Támogasd!* Létfontosságú a társadalommal való interakció és a tudás megosztása az egyetemeken kívül. *Népszerűsítsd!* A nemzeti nyelveken folytatott tudományos kommunikáció infrastruktúrája törekeny. *Ne veszítsd el!* (Google)

(14e) A rövid felszólító mondatok megőrzése három magázással:

- A kutatás nemzetközi. *Mi így szeretjük!* A többnyelvűség életben tartja a helyileg releváns kutatást. *Védjük meg!* A kutatási eredmények saját nyelven történő terjesztése hatást vált ki. *Támogassa!* Létfontosságú a társadalommal való interakció és a tudás megosztása az akadémiai körökön túl is. *Támogassa!* A nemzeti nyelvű tudományos kommunikáció infrastruktúrája törekeny. *Ne veszítse el!* (DeepL)

A fő ajánlások párhuzamos szerkesztésében (*Support...*, *Protect...*, *Promote*) a Google fordító megőrzi a magyar fordításban a párhuzamos szerkesztést nominális szerkezettel, a DeepL vegyes megoldást alkalmaz két felszólító móddal és egy nominális szerkezettel, de ezt tették többen a hallgatók közül is.

(15) A párhuzamos szerkesztés visszaadása nominális szerkezetekkel:

- A kutatási eredmények terjesztésének *támogatása* a társadalom teljes javára.
- A helyi vonatkozású kutatások közzétételéhez szükséges nemzeti infrastruktúrák *védelme*.
- A nyelvi sokszínűség *előmozdítása* a kutatás-értékelési, -értékelési és -finanszírozási rendszerekben. (Google)

(16) Vegyes megoldás: két felszólító mód és egy nominális szerkezet:

- *Támogassák* a kutatási eredmények terjesztését a társadalom teljes hasznára.
- *Védjék meg* a helyi vonatkozású kutatások közzétételére szolgáló nemzeti infrastruktúrákat.

- A nyelvi sokszínűség *előmozdítása* a kutatásértékelési, és -finanszírozási rendszerekben (DeepL).

És végül nézzük a fő ajánlások hat alpontját, amelyeknek mindegyike *Make sure*-al kezdődik az angolban. A Google fordító a szintaktikai párhuzamot megőrzi, csak a lexikai ismétlést nem. A DeepL is végig felszólító módban fogalmaz, csak a többes szám első személyt változtatja az egyes szám harmadik személlyel. A lexikai ismétlést nem őrzi meg.

(17) A párhuzamos szerkesztés megőrzése:

- *Győződjön meg arról...* (5x) *Gondoskodjon arról...* (1x) (Google)
- *Biztosítsuk...* (3x), *Biztosítson...*, (1x) *Gondoskodjon...*, (1x) *Győződjön meg arról...* (1x) (DeepL)

A megszóltott személyek változtatása arról tanúskodik, hogy a gép már rég elfeledkezett a felsorolás bevezető mondatáról, amit ő maga úgy fordított hogy: *A tudományos kommunikáció többnyelvűségéről szóló Helsinki Kezdeményezés aláírói támogatják az alábbi ajánlásokat, amelyeket a politikai döntéshozók, vezetők, egyetemek, kutatóintézetek, kutatásfinanszírozók, könyvtárak és kutatók számára kell elfogadniuk (DeepL).* És ezután jön a három ajánlásból és hat alpontból álló felsorolás. De ugyanezt tette az emberi fordítók nagy része is. Eszükbe sem jutott, hogy a három ajánlásnak és a hat alpontnak mind vonatkoznia kellene a felsorolást bevezető mondatra.

Ebben a cikkben csak három párhuzamos szerkesztési kérdésre tértünk ki, és az emberi és a gépi fordítást is csak ebből a három szempontból hasonlítottuk össze. Több minden javítandó még a gépileg fordított szövegekben pl. vannak benne nemlétező kollokációk *ébresztő felhívás**, *a minden nyelven megjelenő kiadványok**, *az összes nyelvű folyóirat**, és nehezen birkózik meg a hátravetett határozói jelzőkkel, illetve nem tudja balra hozni őket a magyar fordításban. De a Helsinki Kezdeményezés két gépi fordításán nem kell többet dolgozni, hogy használható legyen, mint az emberi fordítások nagy része esetében. Azért pedig mindenképpen meg kell dicsérni mindkét gépet, hogy a csupa nagy kezdőbetűs angol címnek csak az első szavát fordította nagy kezdőbetűvel, követve a magyar nyelvi normát, eltérően több emberi fordítótól és az interneten megjelent szövegtől (#InAllLanguages).

Felhasznált irodalom

Halliday, M.A.K.& Hasan, R. 1974. *Cohesion in English*. London. Longman.

Károly K. 2007. *Szövegtan és fordítás*. Budapest. Akadémiai Kiadó.

Károly K. 2014. *Szövegkoherencia a fordításban*. Budapest. Akadémiai Kiadó.

Klaudy K. 2021. A párhuzamos szerkesztés megőrzése a fordításban mint kohézióteremtő eszköz. In: Nagy S.I. (ed.) *A nyelvtudomány aktuális kérdései. Tanulmányok Nyomárcay István emlékére*. Budapest. Modern Filológiai Társaság. 273–281.

Internetes források

Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication

<https://www.helsinki-initiative.org>. Letöltve 2021. 12. 07.

Helsinki Kezdeményezés a Többszempvű Tudományos Kommunikációért

<https://www.helsinki-initiative.org/#InAllLanguages>. Letöltve 2021. 12. 07.